

FASCINAȚIA ANTIGONEI

A

m văzut Antigona într-o joi, zi în care lumea nu se prea îmbulzește la teatru. După cum bine se știe, săli pline se fac vineri, sâmbătă și duminică. Și totuși, locuri goale nu se vedeau. Explicabil! Antigona e nu numai o piesă de succes, ci și o „vedetă”, în sensul mediatizării ei cu ocazia neselectării pentru Festivalul Național de Teatru, numele regizorului,

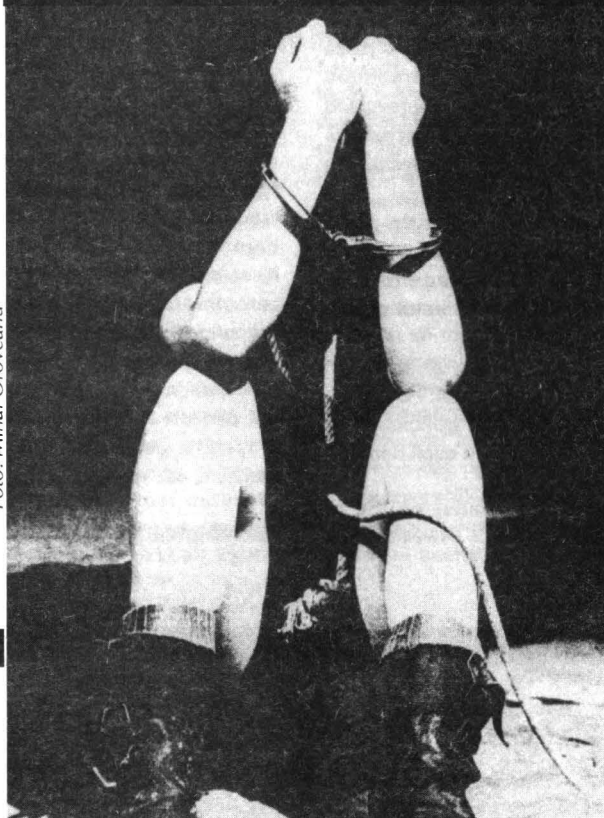
Alexandru Tocilescu, se află în top, Ion Caramitru și Florian Pittiș pe afix reprezintă o cheazășie a valorii. Toate acestea le știam în momentul în care mașinăria infernală, ascunsă vederii noastre, s-a pus în mișcare și personajele, mai ales destinele lor, au devenit fulgi purtați de un vânt necruțător, stărnit de mânia zeilor, care va culca în moarte trei din cele nouă personaje ale piesei. Zgomotul înfricoșător și freamătul rău prevestitor al mătășii albe, înlocuind ridicarea cortinei, te fac să te întrebi, aproape fără să vrei, oare ce vină are de ispășit neamul Labdacizilor. Răspunsul pare să se afle într-un vers din Oedip (nefericitul tată al și mai nefericitei Antigona), și anume acela în care Tiresias îi amintește regelui de celebra ispravă din tinerețe când, cu mintea-i ascuțită, reușise să dezlege enigmele Sfinxului: „Dar tocmai ea – izbânda ta – te-a și pierdut”. Ispășirea acestei hybris – nu îndestul argumentată de Sofocle și, din acest motiv, controversată în lumea cercetătorilor – e o povară ereditară; lăsând la o parte patimile lui Oedip, cei doi fii ai săi, Polynike și Eteocle, seucid unul pe altul, Ismena își pierde mințile, iar Antigona, pentru vina de a fi încercat să-și înmormânteze fratele mort, e condamnată să fie îngropată de vie. Ciudată ordine a lucrurilor!

Conflictul pendulează între planul social și cel metafizic. Al. Tocilescu nu se lasă, însă, înduioșat de frământările Antigonei. Pentru regizor, marea întrebare nu este cui trebuie să dai ascultare, Zeilor sau conducătorului, ci, după cum singur mărturisește, până unde pot merge drepturile cărmuitorului: „Oare țara nu e a celui care o conduce?”. Spectacolul Teatrului Bulandra se vrea un răspuns la această întrebare.

Pentru a ne lua ca martori la dezbaterile ideologice privind statutul europeanului din Est, la sfârșitul mileniului II, văzut prin prisma tragicilor, regizorul încearcă să ne scoată din timpul antic. Acțiunea se petrece într-o piațetă, la un capăt de linie, și e purtată de rockeri în cizme, blugi, șorturi sau uniforme de pușcași marini, înarmați cu pistoale, care chiar pocnesc cu foarte mare zgomot în timpul spectacolului. Ei dorm pe saltele de cauciuc sau în saci de dormit, unii sunt doar puțin mai mari decât „copiii străzii” și par la fel de nefericiți. De ce?

Foto: Mihai Oroveanu

Crina Mureșan – Antigona din spectacolul Teatrului „Bulandra” (regia: Alexandru Tocilescu)

De la primele replici, adaptate foarte inspirat de Bogdan Ghiu după traducerea lui George Fotino, ne trezim catapultăți cu violență în plină tragedie greacă. Acolo unde nu există lumină, nu există rază de speranță. Forța destinului este copleșitoare. Până și Creon, conducătorul cetății, cel căruia, ne asigură regia, îi este permis orice, va trebui să plătească pentru că a depășit măsura. El își va pierde, rând pe rând, fiul, soția și, probabil, tronul atât de râvnit. Al. Tocilescu se luptă cu sine. Căutând, împreună cu interpreții, dimensiunea tragică a rostirii, subjugat de idealul estetic, el se îndepărtează de încărcătura politică pe care ar dori s-o confere textului. Și nu reușește, din fericire, în încercarea de a reduce semnificația Antigonei la un simplu comentariu pe marginea dictaturii. Actorii se lasă și ei furați de tragismul discursului. Accentele cad acolo unde a vrut nu Tocilescu, ci Sofocle, jertfa Antigonei lasă în umbră dorința de putere a lui Creon. Opțiunea distribuirii în rolurile Antigonei și Ismenei a unor copile încă studente la A.T.F. – Crina Mureșan și, respectiv, Tania Popa – este fără doar și poate un act de mare curaj, dar puritatea și candoarea interpretelor fac ca, prin contrast, soarta lor să pară și mai nemiloasă. Pe parcursul spectacolului, însă, lipsa de experiență își spune cuvântul. Atât în jocul celor două actrițe menționate, cât și în cel al lui Mihai Călin (Hemon, fiul lui Creon și logodnicul Antigonei), și el încă student, există momente în care disprețul față de „teatral” și căutarea firescului eșuează într-un ton „civil”, adică în ceva care nu are nimic de-a face cu scena. Nu același lucru se poate spune despre Ion Caramitru, care are însă de înfruntat handicapul propriei personalități. Pentru marea majoritate a publicului, Caramitru este un simbol al revoluției. Îmbrăcat în blugi și cămașă, și-ar găsi mai degrabă locul în Piața Universității decât în agora. Îl salvează însă faptul că este un actor foarte tehnic. Și are într-adevăr nevoie de multă tehnică pentru a ne face să uităm de farmecul său personal și să-l credem când își împrumută chipul odiosului Creon. O apariție tulburătoare este și Florian Pittiș, în rolul lui Tiresias.

În concluzie, un spectacol care, în ciuda îndrăznelilor lui (distribuirea în roluri considerate de referință în cariera unui actor a unor necunoscuți – ceea ce a pricinuit, se pare, o încercare de sinucidere –, costumele, decorul, împușcăturile, muzica, sângele etc.), dovedește un mare respect față de valorile antichității. Față de valorile clasice. Și un prilej de a ne aminti de Antigona-Anastasia lui Alexandru Tatos, coleg de facultate cu d-l Tocilescu și plecat, ca și eroina care i-a fascinat, atât de devreme dintre noi.

MARINA ȘERBĂNESCU